

Pikaristil oli

kihelkonnakool

Pikaristi (Viru-Nigula) kihelkonnakool asutati 1871. aastal. Selleks osteti Samma mõisalt 51 tessatini maad ja ehitati osaliselt ümber seal asuvad endise hobupostijaama hooned (1846. aastast pärit kivimaja oli üsnagi hästi säilinud ja kooli jaoks sobiv). Hohenkeuzi (Pikaristi) hobupostijaam kaotas oma tähtsuse pärast Balli raudtee valmimist 1870. a.

Kool avas ukseid 2. augustil 1871. a. Esimeseks õpetajaks tuli siia Narva kreiskooli eksternina lõpetanud tubli noormees Peeter Pöld. Õpilasi oli esimesel õppeaastal 8. järgmisel 19 ning 1875. aastal õppisid siin juba 32 noort.

Viru-Nigula tolaeagne pastor Frommhold Hunnius plaanitses kihelkonnakooli muutmist õpetajate seminariks. Esimeseks sammuks selles suunas oli pedagoogika sissevõlmine tunniplaani. Kooli õuemajja kavatseti avada nn. pedagoogium, kus tulevased koolmeistrid oleksid saanud segamatult ette valmistada oma tulevaseks kutseks. 1874. a. pöördus Hunnius rüütelkonna maapäeva poole palvega toetada koolmeistrite seminari asutamist 500 rublaga. 22. jaanuaril 1875. a. tuli sealt eitav vastus. Ametlik õpetajate seminar jäi avamata, küll aga kujutas olemasolev kihelkonnakoolgi endast peamiselt just koolmeistreid ettevalmistavat õppeasutust. Kooli paljudest lõpetajatest said hiljem vallakoolide õpetajad. Nii õpetasid endised Pikaristi koolipoisid Karl Leetsmann Härjapea koolis, Nigulas Pärn Nõmmisel, August Krikmann Iilas, Joosep Leetsman Kabalas jne.

Pikaristi kihelkonnakooll programm oli üsnagi laiahaardeline ja tolle aja kohta sisukas. Siin õpetati peale usuõpetuse emakeelt, matemaatikat, looduslugu, geograafiat, ajalugu, vene ja saksa keelt ning nn tähtsate õppeainetena laulmist, joonistamist, aiandust, mesindust jm. Alandusmesindus oli Pikaristil kõrgel järjel. 1900. aastal korraldati kooli juures isegi põllumajandusnäitus, kus tutvustati aiatöö ja mesinduse uusi võtteid ning saake.

Kooli oli oma raamatukogu, mille köidete arv kasvas 1911. aastaks ligi 250 ni. Õppevahenditena kasutati samal ajal kümnet seinakaarti, mõnesid

pilte ja tabelleid, globust, kahte geograafiaatlast.

Vähese viisi tehti ka ise-tegevust, seda peamiselt kord aastas peetavate koolipidude eel. Pikaristi kihelkonnakooli endine kasvandik Villem Altoa meenutab koolipidu 1909. aasta kevadel. Õpilased esitasid laule, deklamatsioone ja näidendi.

Ettekannete vahel saanud koolmeister V. Altoa mütsiga publiku sekka raha koguma, ja seda mitu korda järjest. Koolipoisile oli see väga algul alandav. Kogutud raha eest lubanud õpetaja hiljem esinejaile võõruspeo korraldada. See jäi aga tegemata.

Pikaristi kihelkonnakool tegutses kuni 1913. aastani. Siis avati Viru-Nigulas kroonukoolid poistele ja tüdrukutele. Need leidsid Rakvere rahvakoolide inspektorilt ja kohalikul kirikukonvendilt tugevat toetust. Viru-Nigula külje all asuv kihelkonnakool kaotas nüüd oma tähtsuse. Samal ajal lahkus siit 27 aastat koolijuhatajana töötanud Georg Koik.

1913. aasta sügise jätkasid kihelkonnakooli endised õpilased kooliteed Viru-Nigula kroonukoolides. Pikaristi kihelkonnakool oli lõpetanud eksisteerimise.

E. SELLI